

Kvinnliga och manliga kroppar i återskapandet av det amerikanska inbördeskriget

BODIL AXELSSON*

Linköpings universitet

Marie Bennedahl, *Fall in Line: Genus, kropp och minnena av det amerikanska inbördeskriget i skandinavisk reenactment*, Linnaeus University Dissertations 379/2020 (Växjö: Linnaeus University Press 2010). 237 s.

Marie Bennedahls avhandling om återskapande av det amerikanska inbördeskriget i Skandinavien har en klurig och välvald titel som associerar både till *reenactment* av det amerikanska inbördeskriget på olika platser i Skandinavien och ett av avhandlingens teoretiska ramverk. "Fall in" syftar dels till en order till soldaterna att rätta in sig i ledet, dels till Sara Ahmeds queerfenomenologi där linjer står för riktningar eller rumsliga orienteringar som avgör hur vi gör genus, sexualitet och ras. Vissa linjer såsom heterosexualitet och vithet är mer normerande än andra och leder till att vissa kroppar och orienteringar är bekvämare än andra.

Avhandlingens syfte är att undersöka genus och kroppslighet som dimensioner i det kollektiva förhållandet av minnen i en historiskt återskapande gemenskap. Som en spegling av syftet är avhandlingens andra teoretiska ramverk hämtat från ett kluster av teorier om minnesprocesser. Metoden är autoetnografisk och de forskningsfält som avhandlingen skriver in sig i är minnen och remedieringar av det amerikanska inbördeskriget samt framför allt studier av historiskt återskapande – reenactment – vilket kan beskrivas som en praktik där deltagare samlas på specifika platser under en begränsad tid för att anta löst definierade roller och återskapa historiska händelser eller tidsperioder. Centralt inom den socialt definierade autenticitet som eftersträvas inom reenactment är materiell kultur som kläder och redskap och ibland även mat. På ett ännu mer övergripande plan ansluter sig Bennedahl till historiebruksforskningen med sitt fokus på hur historia skapas och återskapas i samtiden. Med andra ord handlar det om ett eklek-

* Professor i kulturarv, Tema Q; fakultetsopponent

tiskt och tvärvetenskapligt förhållningssätt till ett väl avgränsat empiriskt fenomen.

Avhandlingen är genomgående välskriven med en tät och fruktbar koppling mellan teori och empiri. Valet av metod är kongenialt och bidrar till att göra avhandlingen övertygande. Akribin är mestadels utmärkt även om det inte alltid finns tydliga referenser till tidigare forskning i de empiriska kapitlen.

Knippen av teori

Hur kropp och genus görs och förhandlas står i centrum och som sagt utgår avhandlingen från Sara Ahmeds queerfenomenologi. Hon formulerar det som att kroppen är det mänskliga varats grundläggande perspektiv och den punkt varifrån världen vecklar ut sig utifrån normativa och performativa linjer. Genom upprepning ter sig vissa handlingar som naturliga och självklara och i görandet klistrar sig normerna fast vid kroppen. Vid sidan av heteronormativitet lyfter avhandlingen fram hegemonisk maskulinitet, som skapar en hierarkisk ordning mellan olika typer av män och som samtidigt säkerställer kvinnors underordning. Mer specifikt diskuterar avhandlingen krigarmaskulinitet. Avhandlingen utgår även från Mimi Schippers skiljelinje mellan hegemonisk feminitet som underordnar sig maskuliniteter och pariafeminiteter som inte understödjer hierarkin mellan kvinnor och män.

På samma sätt som Bennedahl drar ihop flera teoretiska spår i relation till queerfenomenologin, kombinerar hon ett knippe teorier om minne. Den tyngst vägande ingången här är Maurice Halbwachs teori om kollektivt minne. En reflektion här är att Bennedahl gör en läsning av Halbwachs som passar det egna materialet. Hon väljer att betona de delar av Halbwachs teori bygge som beskriver hur individen tolkar det förflutna som en del av en gemenskap. Men hon väljer bort att diskutera det som inte går så väl ihop med avhandlingens empiri, det vill säga hur Halbwachs beskriver relationerna mellan minne och identitet samt mellan minne och plats.

För att resonera kring platsens betydelse introduceras i stället Pierre Noras begrepp minnesplats som lyfter fram att minnesplatser måste etableras gång på gång för att behålla sin funktion. För att täcka för den geografiska förflyttningen av minnet av 1860-talets amerikanska inbördeskrig till nutidens Skandinavien introducerar Bennedahl ytterligare teoretiska ramverk, nämligen Astrid Erlls och Ann Rigneyns skrivande om kulturellt minne och remediering samt Kendall R. Phillips och G. Mitchell Reyes begrepp globala minneslandskap. Skandinavisk reenactment är beroende av hur det som skedde på plats under 1860-talet har förmedlats skriftligt och muntligt i olika genrer; genom monument och ritualer; i filmer och tv-serier; på internet och som reenactment. Trots den mångfald av teorier som introduceras

hade ett resonemang varit på plats om de två begreppen interaktion och förhandling som båda finns med i syfte och frågeställningar. Inte minst om hur de hör ihop med avhandlingens andra begrepp.

Den kongeniala metoden

Avhandlingen blir aldrig teoritung tack vare ett gediget autoetnografiskt fältarbete där Bennedahl använder sin egen kropp, dess förväntade orientering och sina egna erfarenheter av att återskapa det amerikanska inbördeskriget. På ett sätt blir metoden en följd av de krav som aktiviteten ställer på deltagande för tillträde och det är egentligen ganska förvånande att den använts i sådan liten utsträckning för att studera minnande och historiebruk med tanke på hur produktiv den visar sig vara för analysen.

Den autoetnografiska metoden kombineras med sex intervjuer med deltagare som valts för att få en spridning av erfarenheter. Intervjuerna beskrivs i termer av vägledande samtal. Utöver intervjuerna baseras analysen på samtal med andra deltagare samt egna och andras fotografier.

Benedahl beskriver tolkning och analys som en reflexiv process under och mellan periodvisa fältarbeten år 2016–2019. Hon beskriver hur fältanteckningarna skapats i dialektik mellan å ena sidan en ström av upplevelser, erfarenheter och reaktioner, å andra sidan formandet av analytiska kategorier. Mot bakgrund av att såväl intervjuer som fotografier används på ett sådant givande sätt i analysen hade jag gärna sett en diskussion om hur de valts ut och om fotografier som källor och material. Detta för att förtydliga den analytiska processen och fördjupa den etiska diskussionen.

Avhandlingens empiriska kapitel

Det första empiriska kapitlet handlar om hur kroppar, vapen, tält, hästar och kläder förankrar det amerikanska inbördeskriget på ängar och i skogar i södra Sverige. Bennedahl visar hur ett nationellt minne som omformats till ett globalt iscensätts i ett lokalt sammanhang. Läsaren får följa hur en tillfällig minnesplats etableras med utgångspunkt i tidigare evenemang och hur deltagarnas roller etableras. Minnesplatsen återskapas vid varje evenemang, men bygger också på gemensamma minnen från tidigare evenemang. Kvinnor tilldelas och tar uppgifter i gränslandet mellan å ena sidan återskapande av slag och en vardaglig lägerinfrastruktur med matlagning, å andra sidan mellan själva återskapandet och dess åskådare. Kärnan utgörs framför allt av männens militära sysslor, och här är graden av upplevd autenticitet högre än i de uppgifter kvinnorna utför.

Det andra empiriska kapitlet borrar sig in i uniformers betydelse för den återskapande kroppens upplevelse och inte minst i hur genusnormer vägleder deltagarna till det som uppfattas som autentiskt. I det här kapitlet

introduceras teoretiska begrepp som inte presenterats i inledningen: antropologen Arnold van Genneps teori om passageriter samt Sarah Thorntons teori om subkulturellt kapital.

I kapitlet utvecklas också den autoetnografiska metoden genom att analysen baseras på avhandlingsförfattarens väg in i gemenskapen, genom hennes gradvisa erövring av förståelse och bemästrande av kopplingen mellan genusnormer och autenticitet. Kläder blir en kod för grupptillhörighet och det gäller att kunna välja rätt utifrån gemenskapens normer och få erkännande genom bemötande och gåvor.

Det som avhandlingsförfattaren initieras i är en kombination av militär hierarki som härrör ur föreställningar om det amerikanska inbördeskriget och en hierarki inom gruppen. Det handlar om maktordning mellan manlighet och kvinnlighet, men också om skillnader som skapas mellan nordstatssoldater och sydstatssoldater. Bland de senare var det möjligt för en kvinna som Bennedahl att delta i aktiviteterna på slagfältet. Men när hon ikläder sig militäruniform är det något som skaver och linjen blir skev genom upplevelsen av att vara fel kropp.

Som deltagare finns ett val, att bekräfta normerna i gruppen eller att försöka förändra de kollektiva minnena. I kapitlet beskriver avhandlingsförfattaren hur hon hittar en egen position. Den roll hon skapar för sig själv – den sörjande änkan – passar både Bennedahls kropp och gruppens genusnormer. Inte minst ger den avhandlingsförfattaren skydd från att få romantiska och/eller sexuella inviter, samtidigt som den är innanför de normerna som gemenskapen föreställer sig rådde under det amerikanska 1860-talet.

Det tredje empiriska kapitlet knyter samman genus- och minnesteori. Här kopplas normerna kring kläder till å ena sidan begrepp som linjer, hegemonisk maskulinitet och feminitet, å andra sidan till de minnestraditioner som medierats om det amerikanska inbördeskriget.

Tidigare forskning har identifierat fyra minnestraditioner, vilka Bennedahl introducerar tidigt i avhandlingen. Det kollektiva minnen av Unionen lyfter fram nordstatssoldaternas hjältemod. Det tonar ned krigsförbrytelser och lyfter fram att kriget startades för att avskaffa slaveriet. "The lost Cause of the Confederacy" skapar i stället en romantiserad föreställning om sydstatskultur med gentlemän och aktningvärda kvinnor. Det idylliserar livet på plantagen och understödjer därmed både rassegregation och patriarkat. Det så kallade försoningsminnet tonar ner sydstaternas syn på slaveriet och försöker skapa ett minne som enar Amerikas vita befolkning, medan det emancipatoriska minnet koncentreras kring uppbyggnaden av ett nytt jämlikt samhälle.

Bennedahl beskriver det som att det är de tre förstnämnda minnestraditioner som återskapas och av detta följer starka linjer av hegemonisk

krigarmaskulinitet, där de militära aktiviteter som står i centrum präglas av ridderlighet och gentlemannaskap. Kvinnor blir lättast accepterade när de orienterar sig mot de kvinnliga ideal som stödjer den hegemoniska krigarmaskuliniteten. Den gemenskap som finns mellan kvinnliga kroppar finns i utanförskapet och kring sysslor som förknippas med det feminina. Därutöver finns en mer ifrågasättande så kallad pariafeminitet. Det är dock inte helt lätt för olika feminiteter att mötas i återskapandet eftersom de utmanar varandra.

Pariafeminiteten hittar Bennedahl i de mer anarkistiska paramilitära sydstatsgrupperna som tillåter kvinnor i uniform. På denna punkt skiljer sig den skandinaviska reenactmentrörelsen från den amerikanska. Samtida genusordningar kan leta sig in men priset blir då en lägre grad av upplevd autenticitet. Det förband som har flest kvinnliga medlemmar är en paramilitär grupp som lyfter fram den egna friheten och möjligheten att stå utanför de militära hierarkierna. Genom detta bleknar förbandets historia av brutalitet och i stället framstår de som moderna.

Avhandlingens konklusion

Bennedahl konstaterar i det korta avslutningskapitlet att det är genom deltagarnas kroppar som remedieringen av det amerikanska inbördeskriget sker. Kropparna är förbundna med olika förväntningar, de är orienterade i specifika riktningar vilket möjliggör och begränsar hur det förflutna förhandlas. För att utveckla hur minnen av kriget tar form återknyter Bennedahl till Sara Ahmeds skrivande om vertikala och horisontella linjer.

Deltagarna gör sig till del av en vertikal linje som går tillbaka till kriget i sig, som det remedierats över tid och den bär med sig föreställningen om kontinuitet. Men för att denna ska kunna leva vidare tillkommer en horisontell axel av nya medlemmar och nya tolkningar av det förflutna. Varje ny person förväntas både föra vidare den vertikala linjen och utveckla den horisontella linjen med sitt bidrag till gemenskapen. Samspelet mellan de vertikala och horisontella linjerna bidrar till att minnena av kriget kan förändras och därigenom leva vidare, genom att till exempel inkludera soldater i kvinnliga kroppar inom vissa delar av gemenskapen. Men det gäller samtidigt att omtolkningar faller in i linjen och anpassas till gemenskapens normer.

Avslutande ord

Avslutningsvis vill jag ta upp den blinda fläck som finns i denna annars alldeles utmärkta avhandling. Som jag skrev inledningsvis behandlar Sara Ahmed maktordningar för både genus och ras. Bennedahl använder den ibland omtvistade autoetnografiska metoden för att i en teoretiskt och em-

piriskt genomarbetad analys avslöja maktordningar kring genus. För att komma till den punkten har avhandlingsförfattaren behövt att först bli så accepterad i gemenskapen att hon kan etablera denna kunskap, och sedan dra sig ur för att kunna beskriva och förhålla sig till gruppen med den distans som en kritisk analys behöver. Det är sympatiskt och relevant att Bennedahl inte väljer att undersöka varför deltagarna ägnar sig åt det amerikanska inbördeskriget utan i stället undersöker hur genusnormer och ett kollektivt minne förhandlas med utgångspunkt i den egna kvinnliga kroppen och allt det för med sig.

Men det går inte att förbise att avhandlingen saknar analys och reflektion om de politiska dimensionerna i återskapandet vid sidan av kropp och genus. I metodkapitlet skriver Bennedahl att de föreningar hon undersöker är opolitiska i den meningen att de inte engagerar sig i samtidspolitiska frågor. Men det blir i sammanhanget en förenklad förståelse av politik. Politik handlar i grunden om de värderingar som vägleder ett samhälle; och det politiska om former för beslutsfattande och inflytande. Bennedahl tar upp att det som stod på spel i det amerikanska inbördeskriget var frågan om slaveriets vara eller inte vara, vilket efter kriget ledde till ett tillägg i den amerikanska konstitutionen. Men hon springer närmast förbi det faktum att den skandinaviska reeneactmentgemenskap hon studerar osynliggör slaveriet och närmast romantiserar minnestraditioner som förknippas med sydstaterna. Bennedahl förklarar sitt val med att de samtidspolitiska verkningarna av det amerikanska inbördeskriget avtar med det rumsliga och tidliga avståndet till samtidens Skandinavien. Men, den raspolitiska frågan och vithetsnormerna är knappast ett historiskt fenomen eller något som endast berör USA. Därför hade det varit högst relevant att Bennedahl också närmast sig frågor om varför det finns ett intresse i Skandinavien för att återskapa minnestraditioner som hänvisar till oläkta politiska sår med globala återverkningar.